

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ทุกชาติทุกภาษามี "วัฒนธรรม" เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของชาติ อันก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ "วัฒนธรรม" ยังเป็นเครื่องมือในการสร้าง คุณความดีเพื่อให้คนในชาติได้ปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้เองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 64 จึงได้ระบุว่า "รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมแห่งชาติ"

"ดนตรีไทย" เป็นวัฒนธรรมด้านหนึ่งซึ่งมีประวัติและพัฒนาการมาเป็นเวลายาวนาน เป็นสิ่งแสดงความเป็นชาติไทย ที่สามารถสะท้อนภาพในยุคสมัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ดนตรีไทยได้เป็นอย่างดี ดนตรีไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีความสำคัญยิ่ง มีโครงสร้างและ ระเบียบแบบแผนของตนเอง ซึ่งโครงสร้างและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ นั้น ต่างมีหน้าที่และผลม ผลส่วนกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางดนตรีประจำชาติของไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ความ เป็นอยู่และความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทยที่มีมาช้านาน ทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วยขัดเกลาจิตใจและ ลักษณะนิสัยของผู้ที่คลุกคลีกับดนตรีไทยให้เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน มองโลกในแง่ดี มีเมตตา ต่อเพื่อนมนุษย์ ช่วยลดความก้าวร้าวของคนในสังคม ดนตรีไทยจึงช่วยให้สังคมมีความน่าอยู่ และมีความสงบสุข นอกจากนี้ดนตรีไทยยังทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการในทางสร้างสรรค์ สนุกสนาน เพลิดเพลิน ลดความเครียดในชีวิตประจำวัน กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง และส่งเสริมบุคลิกภาพ นอกจากนี้ การประสานงานกับผู้อื่นในการบรรเลงดนตรีร่วมกันเป็นวง ยังเป็นการฝึกทักษะในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ขวัญใจ ฮีลีย์, 2533)

ปัจจุบันสังคมโลกมีลักษณะที่ไร้พรมแดนคืออยู่ในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปิดรับ ติดต่อ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆกันทั่วโลกอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้ได้รับวัฒนธรรม ที่แปลกใหม่และหลากหลาย ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตและแนวคิดของคนในสังคมในทุกๆด้าน ทางด้านดนตรีก็เช่นกัน คนไทยได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาประพุดิปฏิบัติกันมากจึงทำให้ บางคนมองวัฒนธรรมประจำชาติเป็นเรื่องล้าหลัง ไม่มีคุณค่า ขาดจิตสำนึกและความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย จึงทำให้ประสบปัญหาทางด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะดนตรีไทย ซึ่งเป็นศิลปะของไทย นับวันจะถดถอยความนิยมลงไป เพราะคนไทยรุ่นใหม่นิยมแต่ศิลปะของ

ต่างชาตินิยมมากขึ้น เพ็ญณี กัณฑ์วงษ์ (2530) กล่าวว่าไว้ว่าผู้ที่ให้ความสนใจดนตรีไทยหรือกลุ่มผู้ฟังดนตรีไทย ส่วนใหญ่มักจะเป็นนักดนตรีไทย ผู้ที่กำลังเรียนดนตรีไทยหรือกลุ่มที่มีพี่น้องลูกหลานเรียนดนตรีไทย ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มที่เล็กมากเมื่อเทียบกับดนตรีสากล หากคนไทยละเลยต่อปัญหาดังกล่าว ศิลปะวัฒนธรรมของไทยแขนงนี้ก็วันจะถดถอยลงไป จึงถือเป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคนที่จะช่วยกันปลูกจิตสำนึกของคนไทยด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ผู้ซึ่งจะเป็นอนาคตของชาติต่อไป ให้หันมาร่วมแรงร่วมใจกันที่จะศึกษา จรรโลง และพัฒนาศิลปะวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทยให้คงอยู่และเจริญรุ่งเรืองเพื่อเป็นมรดกแก่อนุชนรุ่นหลังที่เป็นลูกหลานไทยสืบต่อไป คนไทยทุกคนพึงรำลึกเสมอว่าดนตรีไทยเป็นของคนไทยทุกคน มิใช่ของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

การเรียนการสอนดนตรีไทย จะสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องมีการลงมือปฏิบัติจริงกับเครื่องดนตรี เนื่องจากวิชาดนตรีเป็นวิชาทักษะ ต้องอาศัยขั้นตอน หลักการ และกระบวนการต่างๆ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีระบบ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษาชั้นไม่ควรให้ผู้เรียนต้องนั่งฟังคำอธิบายเนื้อหาดนตรีเป็นเวลานาน เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีสมาธิสั้น หากจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีการลงมือปฏิบัติก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาและทักษะทางดนตรีขึ้นมาโดยอัตโนมัติ (อนุฤทธิ์ สุทธิจิตต์, 2534) จากผลงานวิจัยของนางสาวทัศนีย์ อายุเจริญ (2535) พบว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนดนตรีไทยนั้นได้แก่เนื้อหาในหลักสูตรด้านดนตรีไทยนั้นไม่กำหนดแน่ชัดและไม่ได้เน้นการบรรเลงดนตรีหรือไม่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงกับเครื่องดนตรี จึงทำให้การเรียนการสอนดนตรีไทยนั้น ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

นักการศึกษาดนตรีหลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่แม้จะมีแนวคิดในการสอนที่แตกต่างกัน แต่ทุกท่านก็ได้เน้นในการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงกับเครื่องดนตรี เช่น

คาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff อ้างถึงใน ธวัชชัย นาคคง, 2537) ผู้วางรากฐานการสอนดนตรีแบบออร์ฟ ซึ่งวิธีการสอนดนตรีแบบออร์ฟ ได้ตีพิมพ์ในหนังสือชื่อ ชูลเวอร์ค (Schulwerk) โดยออร์ฟ เชื่อว่าเด็กจะกล้าแสดงออกถึงความคิดความอ่านทางดนตรีของเขาด้วยทักษะในการเล่นเครื่องดนตรี มากกว่าทักษะอื่นใด

Bjornar and Eunice (อ้างถึงในเสนห์ บุญช่วย, 2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนดนตรีต่างๆ เครื่องดนตรีและเครื่องจังหวะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กมีทักษะทางด้านดนตรีเมื่อได้ลงมือปฏิบัติกับเครื่องดนตรีเหล่านั้น เช่นเครื่องตี จะทำให้เด็กเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องดนตรีและระดับเสียงต่างๆ

ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวว่า การเรียนการสอนทักษะปฏิบัติมีความสำคัญใน 2 ลักษณะ คือ ความสำคัญในแง่ของการศึกษา การเรียนการสอนแบบการฝึกปฏิบัติทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากของจริงและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองผู้เรียนจะรู้ว่าสิ่งที่เรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้างจะแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยตนเองพร้อมกันไปแล้วแต่รูปแบบของการฝึกปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นการให้ประสบการณ์ตรง (Direct Experience) กับผู้เรียน และความสำคัญในด้านของผู้เรียนและผู้สอน การลงมือฝึกปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียน เรียนได้ดี มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ในแง่ของการนำไปใช้ ในขณะที่ผู้สอนมีโอกาสเห็นผลการสอนของตนเองในทันทีว่า หลังการสอนแล้ว ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ นอกจากนั้นผู้สอนยังมีโอกาสติชมได้ทันที (Feedback) ซึ่งเป็นการส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

อาจารย์มนตรี ตราโมท (2527) ได้ให้แนวคิดไว้ในหนังสือ "วิธีฝึกหัดดนตรีไทย" ว่าในการบรรเลงดนตรีไทยนั้นใช้บรรเลงด้วยการจำ ไม่ใช่โน้ต เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนในการเริ่มต้นจึงต้องเน้นการลงมือปฏิบัติเพียงอย่างเดียว ส่วนทฤษฎีไปสอนเอาตอนที่ปฏิบัติได้คล่องแล้ว

จากที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า การลงมือปฏิบัติจริงกับเครื่องดนตรี มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนการเล่นดนตรี เพื่อที่จะให้การเรียนดนตรีนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติได้จริงของผู้เรียน

ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นคุณค่าและประโยชน์ของดนตรีไทย จึงได้นำดนตรีไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ในส่วนของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครนั้น ก็ได้มีการจัดการสอนดนตรีไทยขึ้นในโรงเรียน และให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนดนตรีไทย เช่นจัดให้มีการฝึกซ้อมและบรรเลงดนตรีร่วมกันระหว่างนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ในสังกัดกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีนโยบายส่งเสริมให้ดนตรีไทยเป็นวิชาหนึ่งซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ และพยายามพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดให้เทียบเท่ากับโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนสาธิตต่างๆ แต่นโยบายดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเนื่องมาจาก

1. ขาดโปรแกรมการสอนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากในการสร้างหลักสูตรส่วนใหญ่เน้นเนื้อหาวิชาการ ไม่เน้นภาคปฏิบัติ ซึ่งการเรียนดนตรีไทยเป็นวิชาทักษะ ต้องอาศัยการปฏิบัติ ฝึกฝน จึงควรจัดการเรียนการสอนให้เน้นในทางปฏิบัติเพื่อให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

2. งบประมาณการจัดการหาเครื่องดนตรีมีไม่เพียงพอ เนื่องจากเครื่องดนตรีที่มีอยู่ภายในโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ ระนาดและฆ้องวง ซึ่งจัดอยู่ในเครื่องดนตรีที่มีราคาสูง จึงไม่สามารถจัดหาให้เพียงพอต่อความต้องการของจำนวนนักเรียนในการเรียนและการฝึกซ้อม

“ซิม” มีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Dulcimer จัดเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่พบเห็นได้ทั่วไปในเขตวัฒนธรรมดนตรีต่างๆของโลก โดยเฉพาะทางยุโรปและเอเชีย ดังปรากฏหลักฐานที่น่าสนใจชิ้นหนึ่ง เป็นการพบหลักฐานทางเอกสารในวรรณคดีเก่าของชาวตะวันออกกลางความว่า “ซิมเป็นเครื่องดนตรีที่ปรากฏตั้งแต่ก่อนปีคริสต์ศักราช 1400 ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีพื้นฐานมาจากประเทศแถบเปอร์เซีย จากนั้นชาวอาหรับจึงได้นำเครื่องดนตรีชิ้นนี้แพร่กระจายไปยังประเทศอื่นๆ เช่น อัฟริกาตอนบน ประเทศแถบยุโรปเช่นในสเปน อิตาลีและตุรกี และมาจนถึงประเทศในแถบเอเชีย เช่น มองโกเลีย จีน จนมาถึงประเทศไทย (กองบรรณาธิการวารสาร Music Talk ฉบับที่ 12 , 2542) ซิมได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับดนตรีไทยมานานมากแล้ว ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ได้ปรากฏมีเพลงต่างๆซึ่งใช้บรรเลงในวงมโหรีที่มีชื่อของซิมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คือเพลงจีนซิมใหญ่ และเพลงจีนซิมเล็ก (ราชบัณฑิต, 2538) แต่นั้นเป็นเพียงการแสดงให้เห็นว่าซิมได้เริ่มเข้ามามีบทบาทโดยทางอ้อมตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา

ในเวลาต่อมาซิมได้เข้ามามีบทบาทในดนตรีไทยมากขึ้นโดยไทยได้รับวัฒนธรรมการบรรเลงซิมมาจากจีนและได้มีการปรับเปลี่ยนให้สามารถใช้นับบรรเลงร่วมกับดนตรีไทยได้อย่างไพเราะและกลมกลืน จนเป็นที่ยอมรับว่าซิมเป็นเครื่องดนตรีไทยชิ้นหนึ่งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ซิมเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณลักษณะเด่นดังนี้

1. มีความชัดเจนของระดับเสียง สามารถเล่นได้ไม่ยากจนเกินไป จึงทำให้เหมาะสมในการใช้สอนให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. มีความไพเราะของเสียง ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการฝึกซ้อมของนักเรียน
3. สามารถหาซื้อได้ในราคาไม่แพง ซึ่งจะสามารถจัดหาได้เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน
4. เคลื่อนย้ายได้สะดวก

จากคุณสมบัติข้างต้น ขิมจึงเป็นเครื่องดนตรีที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่จะเริ่มเรียนดนตรีเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ขิมยังเป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาดที่เหมาะสมกับสรีระของเด็กในระดับประถมศึกษา ซึ่งจะทำให้การเรียนดนตรีนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของอาจารย์มนตรี ตราโมท ว่า “ในการถ่ายทอดดนตรีไทยนั้น จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของร่างกายกับเครื่องดนตรี เพราะหากไม่เหมาะสมแล้วก็อาจทำให้การถ่ายทอดดนตรีไทยไม่ประสบผลสำเร็จตามประสงค์ก็ได้”

จากเหตุผลข้างต้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะพัฒนาโปรแกรมการสอนขิม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยนำหลักและกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่นอกจากจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การสร้างเนื้อหา และการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลแล้ว ยังเป็นหลักสูตรที่ผู้สอนสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมดูแลผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่ชัดเจน ในแง่ของการทำงานนั้นๆอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเนื้อหาและกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการทำงานของผู้เชี่ยวชาญโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำหลักและขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพมาเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการสอนขิม ซึ่งเน้นถึงการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน โดยการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนขิมของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนขิม และนำมาจัดทำโปรแกรมการสอนขิม เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จากการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็นไปอย่างถูกต้องตามลำดับขั้นตอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อดนตรีไทยเพื่อให้นักเรียนได้เป็นกำลังสำคัญที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติทางด้านดนตรีให้ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการสอนขิมตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตในการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาโปรแกรมการสอนขิมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในหลักสูตรกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เท่านั้น

2. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 ตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรายการพฤติกรรมการสอนขิมเพื่อใช้ในการสร้างโปรแกรม ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนขิมทั้งหมด จำนวน 4 ท่าน

2.2 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทดลองใช้โปรแกรม ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคลองบัว (เยี่ยมแสงโรจน์) สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยวิธีการรับสมัครตามความสมัครใจ จำนวน 20 คน

3. ขอบเขตของเนื้อหา โปรแกรมนี้ครอบคลุมเนื้อหา ดังต่อไปนี้

3.1 ภาคทฤษฎี ได้แก่ ประวัติและพัฒนนาการของขิม องค์ประกอบและวัสดุที่ใช้ทำขิม ที่มาของบทเพลงที่ใช้สอน และโน้ตขิมเบื้องต้น

3.2 ภาคปฏิบัติ ได้แก่ การจัดวางขิม การนั่งตีขิม การไหว้ขิม การจับไม้ตีขิม วิธีการตีขิม การตีไล่เสียงโดยใช้โน้ตแต่ละเสียง การตีไล่เสียงโดยใช้โน้ตคู่แปด การตีขิมเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น การตีขิมโดยมีเครื่องจังหวะประกอบ การตีขิมร่วมกันเป็นหมู่

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง โปรแกรมนี้จัดอยู่ในหลักสูตรกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งกำหนดอัตราเวลาเรียนไว้ 200 ชั่วโมง หรือ 600 คาบ ต่อปีในเวลาเรียนปกติ แต่การเรียนการสอนตามโปรแกรมการสอนขิมในครั้งนี้ ได้จัดให้มีขึ้นนอกเวลาเรียน ในระหว่างเวลาประมาณ 15:30 น.-17:30 น. 2 วันต่อสัปดาห์ โดยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 12 สัปดาห์ รวมเป็นเวลา 48 ชั่วโมง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำจำกัดความในการวิจัย

การสอนซิม หมายถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับซิมและวิธีการตีซิม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านประวัติและพัฒนาการของซิม องค์ประกอบและวัสดุที่ใช้ทำซิม ที่มาของบทเพลงที่ใช้สอน และโน้ตซิมเบื้องต้น ตลอดจนการปฏิบัติในเรื่องของการจัดวางซิม การนั่งตีซิม การไหว้ซิม การจับไม้ตีซิม วิธีการตีซิม การตีไล่เสียงซิมโดยใช้โน้ตแต่ละเสียง การตีไล่เสียงซิมโดยใช้โน้ตคู่แปด การตีซิมเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น การตีซิมโดยมีเครื่องจังหวะประกอบ และตีซิมร่วมกันเป็นหมู่ โดยการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

โปรแกรมการสอนซิม หมายถึงแนวทาง กรอบ คำาโครง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการสอนซิม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลโปรแกรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงประวัติและพัฒนาการของซิม องค์ประกอบและวัสดุที่ใช้ทำซิม ที่มาของบทเพลงที่ใช้สอน และโน้ตซิมเบื้องต้น นอกจากนี้ยังสามารถจัดวางซิม นั่งตีซิม ไหว้ซิม จับไม้ตีซิม ตีไล่เสียงซิมโดยใช้โน้ตแต่ละเสียง ตีไล่เสียงซิมโดยใช้โน้ตคู่แปด ตีซิมเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น ตีซิมโดยมีเครื่องจังหวะประกอบ และตีซิมร่วมกันเป็นหมู่ได้อย่างถูกต้อง

การพัฒนาโปรแกรมการสอนซิมตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ หมายถึงกระบวนการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์การเรียนการสอนซิมของผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนซิม และนำแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ ซึ่งเน้นในการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริง มาเป็นกรอบในการสร้างโปรแกรมการเรียนการสอน ซึ่งจะให้ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับซิมและตีซิมได้ โดยสามารถจัดวางซิม นั่งตีซิม ไหว้ซิม จับไม้ตีซิม ตีไล่เสียงซิมโดยใช้โน้ตแต่ละเสียง ตีไล่เสียงซิมโดยใช้โน้ตคู่แปด ตีซิมเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น ตีซิมโดยมีเครื่องจังหวะประกอบ และตีซิมร่วมกันเป็นหมู่ได้อย่างถูกต้อง โดยกำหนดสาระสำคัญในโปรแกรม ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม ลักษณะของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาของโปรแกรม เอกสารและสื่อของโปรแกรม การประเมินผลการสอน และนำไปทดลองใช้เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการสอนซิมตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ และนำมาปรับปรุงเป็นโปรแกรมฉบับสมบูรณ์

หลักสูตรกลุ่มประสบการณ์พิเศษ หมายถึงกลุ่มประสบการณ์ที่ 5 ตามหลักสูตร
 ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งมุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนตาม
 ความสามารถและความสนใจ โดยมีกำหนดอัตราเวลาเรียน 200 ชั่วโมงหรือ 600 คาบ ต่อปี
 การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียนและเพื่อปรับปรุงการสอน
 ของผู้สอน ไม่ได้นำมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน โดยการเรียนการสอนขิมตาม
 โปรแกรมนี้ ใช้เวลาในการเรียนการสอนทั้งสิ้น 48 ชั่วโมง และจัดให้มีขึ้นนอกเวลาเรียนปกติ ซึ่งมี
 การประเมินผลการสอนทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยใช้เกณฑ์การประเมินจากคะแนน
 เฉลี่ยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขิมและวิธีการตีขิม และคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกาตีขิมของผู้เรียน

พฤติกรรมกาตีขิม หมายถึงการที่นักเรียนสามารถจัดวางขิม นั่งตีขิม ไหว้ขิม จับไม้
 ตีขิม ตีไล่เสียงขิมโดยใช้โน้ตแต่ละเสียง ตีไล่เสียงขิมโดยใช้โน้ตคู่แปด ตีขิมเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น
 ตีขิมโดยมีเครื่องจังหวะประกอบ และตีขิมร่วมกันเป็นหมู่ได้อย่างถูกต้อง

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคลองบัว
 (เอี่ยมแสงโรจน์) สังกัดกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานการวิจัย

ดร. ชูนิชิ ชูทูกิ เป็นนักการศึกษาทางดนตรีชาวญี่ปุ่น ได้คิดค้นวิธีการสอนดนตรีแก่เด็กๆ
 และเรียกวิธีการสอนของเขาว่า "การศึกษาแบบสร้างสติปัญญา" คือการให้เด็กได้เริ่มลงมือปฏิบัติ
 จริงกับเครื่องดนตรี โดยการให้เครื่องดนตรีชิ้นใดชิ้นหนึ่ง เช่นไวโอลิน เพียงอย่างเดียว วิธีการเรียน
 นั้นเด็กจะต้องลงมือปฏิบัติตามครูผู้สอน โดยดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งครูจะเป็นผู้บอกว่าวิธี
 ปฏิบัตินั้นว่าถูกต้องและใช้ได้หรือไม่ จากนั้นจะให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้นจากการเล่นเครื่องดนตรีชิ้น
 อื่นๆต่อไป ดร.ชูนิชิได้กล่าวไว้ว่าทักษะการเล่นดนตรี เป็นทักษะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดง
 ความสามารถตามระดับ ตามวัยของนักเรียน ตลอดจนจนเป็นการทำให้นักเรียนได้สำรวจความถนัด
 และความสนใจของตนเองที่มีต่อดนตรี รวมทั้งการสอนทักษะในการเล่นดนตรีนี้ จะช่วยเสริมสร้าง
 ความรู้สึกที่ดีในการกล้าแสดงออกได้มากขึ้น นักเรียนก็จะรู้สึกอยากเรียนในบทเรียนต่อไป (อ้างถึง
 ใน เสน่ห์ บุญช่วย, 2539)

Bjornar and Eunice ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนดนตรีต่างๆ ไว้ว่า เครื่องดนตรี และเครื่องจังหวะ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะทางดนตรีหลายๆด้าน เครื่องจังหวะเช่น กรับ ,ฉาบ ,กลองRhythm ,maracas จะช่วยให้เด็กมีทักษะเกี่ยวกับจังหวะ ส่วนเครื่องดนตรีที่ทำทำนองเช่น Diatonic Beil, Melody Bed จะทำให้เด็กมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างระดับเสียงต่างๆ เครื่องเป่าได้แก่ ขลุ่ย เมโลดิก้า จะทำให้เด็กเข้าใจองค์ประกอบของดนตรีมากขึ้น ส่วนเปียโน และคีย์บอร์ด ช่วยให้เด็กเข้าใจเกี่ยวกับคอร์ดและการประสานเสียงได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (อ้างถึงใน เสน่ห์ บุญช่วย, 2539)

จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า การเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานของการวิจัยดังนี้

คะแนนเฉลี่ยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับซิมและคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการตีซิมของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นมานี้ จะสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 60 ซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินของหลักสูตรประถมศึกษาพหุศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการสอนซิมตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นที่1 : การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน
- ขั้นที่2 : การสร้างโปรแกรมการสอน
- ขั้นที่3 : การทดลองใช้โปรแกรมการสอน
- ขั้นที่4 : การปรับปรุงโปรแกรมการสอน

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาโปรแกรมการสอน หลักสูตรงานอาชีพ และศึกษาการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในหลักสูตรกลุ่มประสบการณ์พิเศษ

2. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง หลักสูตร และ ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนхим จำนวน 4 ท่าน เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนхим โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

3.1 เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีผลงานด้านการตีพิมพ์เป็นที่ยอมรับของวงการดนตรีไทย

3.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดการตีพิมพ์มาแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมการสอนхимตามแนวหลักสูตรงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโปรแกรมการสอน โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยจากข้อมูลพื้นฐานในขั้นที่ 1

2. ร่างสาระและรายละเอียดต่างๆในโปรแกรมการสอน ซึ่งประกอบด้วย

2.1 แนวคิดพื้นฐานของโปรแกรม

2.2 วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

2.3 ลักษณะของโปรแกรม

2.4 ลักษณะของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

2.5 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.6 เนื้อหาของโปรแกรม

2.7 เอกสารและสื่อของโปรแกรม

2.8 การประเมินผลการสอน

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมการสอน

ผู้วิจัยนำแผนการสอนไปดำเนินการสอนกับนักเรียนตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านคลองบัว สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2545 จำนวน 20 คนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเรียนхимแต่มีความสนใจที่จะเรียนและได้สมัครเรียนนอกเวลาปกติ ใช้เวลาสอน 12 สัปดาห์ ซึ่งโรงเรียนบ้านคลองบัวเป็นโรงเรียนที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนที่มีนโยบายในการส่งเสริมและอนุรักษ์ดนตรีไทย และมีการจัดตั้งชมรมดนตรีไทย
2. เป็นโรงเรียนที่ยังไม่เคยมีการเรียนการสอนхимมาก่อน

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมการสอน

การปรับปรุงโปรแกรมการสอน โดยการนำผลจากข้อเสนอแนะและคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงโปรแกรม เพื่อให้ได้โปรแกรมที่เหมาะสมในการนำไปใช้ต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้โปรแกรมการสอนхим ที่ใช้หลักและกระบวนการของหลักสูตรงานอาชีพซึ่งเน้นการลงมือปฏิบัติด้วยกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริงและทำการประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนхим ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครและโรงเรียนอื่นๆที่มีความสนใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย